

Reissumies Matti Abraminpoika

Matti Lehtiö

Topparlan kylän Ookilan talossa esiintyy viimeistään 1650 alkaen isäntänä Abrami Siponpoika. Ilmeisesti vuosiluku on hyvinkin tarkka, sillä elokuussa 1649 järjestetyillä käräjillä Abrami ilmoittaa halunsa ottaa viljelykseen ½ manttaalin Paavola-nimisen autiotilan¹). Oliko Paavola Ookilan vanhempi nimi, jää tässä yhteydessä selvittämättä, mutta ilmeisesti nimi pitää ymmärtää sen kolmen talon muodostaman asutusryppään nimeksi, johon Ookila yhdessä Kirpun ja Ruuskan talojen kanssa kuului. Paavola kylänimenä oli erityisesti käytössä 1600-luvulla. Ookilan talon vaiheita on käsitelty peräti kolmessa vanhemmassa Juuret-julkaisussa²). Niissä kävi selväksi, että Ookilan talo sijaitsi alun perin Kyrönjoen pohjoisrannalla ja että nykyisen Ookilan talon paikalla Kyrönjoen etelärannalla sijaitsi Lottilan talo. Ookilan talon jouduttua seurakunnan haltuun jatkoi pappi asumistaan Lottilassa, jonka nimi sitten muuttui jostakin syystä Ookilaksi. Nimensä Ookila lienee saanut samannimisestä isännästä, jota ei kuitenkaan enää edes mainita varhaisimmissa veroluetteloissa. Todennäköistä kuitenkin on, että sopivalla kohdin 1500-luvun puolivälin veroluetteloissa esiintyvä Jouppi Ookenpoika (Jop Åkeson) oli hänen poikansa ja Ookilan talon varhainen isäntä.

Kotona Ookilassa

Matti Ookilan isä Abrami Siponpoika lienee syntyisin Topparin talosta³), Sippo Pentinpojan poika, ja varhaisin hänestä löytynyt asiakirjamerkintä on vuodelta 17344). Ookilaan saapuessaan hän oli siten jo vähintään 40-vuotias. Ookilan talon isäntänä Abrami toimii vuoteen 1677 saakka, minkä jälkeen isännöyttä jatkaa hänen poikansa Matti vaimonsa Vappu Matintyttären kanssa. Kun Ylistaron kappalaiselle ruvettiin tekemään virkataloa 1690-luvun alussa, sopivaksi siihen katsottiin Ookila. Vaikka Matti vastustikin kaikin keinoin hanketta, joutui hän luovuttamaan talon kappalaiselle. Tämä tapahtui ilmeisesti vuonna 1692. Kappalainen ei kuitenkaan koskaan muuttanut Ookilaan vaan jäi asumaan Lottilaan, johon Ookilan maat liitettiin. Ookilan talossa näyttää kuitenkin asuneen vuonna 1695 Matin lanko, vuokraviljelijän asemassa. Matin ja Vapun avioliitosta kasvoi aikuisiksi ainakin kaksi lasta

Suunta Lehmäjoelle

Kodittoman Matin oli kiireen vilkkaa löydettävä itselleen uusi asuinpaikka. Näissä olosuhteissa hän teki rohkean vedon päättäen ryhtyä uudisviljelijäksi Lehmäjoen takamaille⁵). Joko Matin hanke koki heti alussa vastoinkäymisiä tai sitten kysymyksessä oli hänen puoleltaan vain taktinen veto, mutta uudistilan viljelijää hänestä ei kuitenkaan koskaan tullut. Matin uudisviljelijähankkeen aikaan hänen vaimonsa Vappu kuoli ja vapaalle Matille avautui uusia mahdollisuuksia, jotka hän hyödynsi nopeasti.

Uusi suunta Kuiviseen

Ylistaron Kaukolan kylässä sijaitsevassa Kuivisen talossa oli talon vanhaisäntä kuollut vuoden 1689 tienoilla, ja vaikka talossa oli aikuisia lapsia, pääsi Matti Kuivisen talon isännäksi. Tämä tapahtui Matin avioiduttua Kuivisen lesken Kaisa Hannuntyttären kanssa viimeistään 1695. Kun Kuivisen talon vanhin poika lähti sotilaaksi, hän myi lähtiessään Matille ¼ manttaalin osuuden talosta. Kuivinen jakaantuikin tämän seurauksena kahtia: toista puolta isännöi talon vävy. Kuivisen halkominen oli kuitenkin epävirallinen, ja verot talosta maksettiin yhdessä sovitun osuuden mukaisesti⁶). Avioliitosta ei liene syntynyt lapsia Kaisan korkean iän vuoksi.

Kuivisesta Toppariin

Joskus isonvihan aikana Toppari joutuu vaikeuksiin ilmeisten kuolemantapausten vuoksi ja Matille avautuu jälleen uusi mahdollisuus vaihtaa taloa, nyt palata isoisänsä vanhaan syntymäkotiin. Mahdollisesti tätä tapahtumaa jälleen kerran vauhditti Matin elämän tilanne eli vaimon kuolema, koskapa hänellä Topparissa mainitaan uusi vaimo Maria Niisiuksentytär, joka kuolee isonvihan aikana vuonna 1719. Tästä avioliitosta Matilla oli asiakirjojen perustella kaksi elossa olevaa lasta vuonna 1723. Topparista Matti ei enää muuta minnekään, mutta avioituu vielä neljännen kerran. Matin viimeisin vaimo oli Anna Matintytär. Viimeisen avioliiton aikana Matti oli jo 80-vuotias ja hänen vaimonsa Anna oli häntä 38 vuotta nuorempi. Matin korkeasta iästä huolimatta avioliitosta syntyi kolme lasta. Matin ja hänen vaimonsa Annan kuolemat tapahtuivat sellaisena ajankohtana, että rippikirjoissa heidän ei lapsiaan esiinny. Mahdolliset jälkeläiset löytyvätkin siten ajassa taaksepäin liikkuvassa sukututkimuksessa.

Persoonallinen Matti Abraminpoika

Jos oli Matin elämässä lukuisia haasteita uusien asuinpaikkojen ja useiden vaimojen muodossa, näyttää Matti olleen itsekin perin monivivahteinen henkilö. Mikäli kaikki mahdolliset asiakirjat, joissa hän esiintyy, listattaisiin perätysten, tulisi tästä artikkelista monikymmensivuinen. Teemmekin siksi vain pienen läpileikkauksen hänen vaiheistaan, jättäen kokonaan käsittelemästä hänen taistelunsa Ookilan talon hallinnasta.

Ensimmäisenä voidaan mainita, että Matti oli innokas hevospies. Tästä harrastuksesta hän oli ainakin kaksi kertaa käräjillä. Vuonna 1687 topparlankyläläinen Kalle Matinpoika oli ostanut Matilta hevosen. Kun Kalle oli laskenut hevosen laitumelle, oli Matti hakenut hevosen takaisin kotiinsa, väittäen, ettei Kalle ollut maksanut sovittua hintaa. Käräjätuvassa Kalle kuitenkin antoi valaehtoisen vakuutuksen maksusta ja Matti hävisi kiistan⁷).

Matti näyttää vaivanneen muutenkin muistamattomuudentauti. Vuonna 1694 Yrjänä Tuomaanpoika (Pollari) syytti Mattia kytömaasta, jota Matti oli viljellyt. Matti väitti kytömaata omakseen, mutta vastapuoli kuitenkin todisti, että oli olemassa Matin allekirjoittama sopimuskirja, jossa asia kävi ilmi⁸). Matin taloudenpito ei näyttäisi olleen myöskään parasta mahdollista luokkaa. Matti haastettiin mm. käräjille vastaamaan Kuivisen talossa tekemiään velkoja, jotka olivat jääneet muiden maksettaviksi⁹).

Yksi vakavimmista tapauksista, johon Matti joutui mukaan, oli ehkä kuitenkin syyte taposta. Matti haastettiin käräjille vuonna 1688 saarijärveläisen kulkumiehen Heikki Visaisen taposta. Matti oli joutunut Visaisen kanssa tappeluun Matinpäivän aikaan talvella, ja kiistan toinen osapuoli eli Heikki Visainen sattui kuolemaan siitä neljän viikon kuluttua. Visainen oli ennen kuolemaansa arvellut huonon vointinsa johtuneen aiemmasta pahoinpitelystä. Syynä tappeluun oli jälleen kerran hevoskaupat. Matti puolustautui kuitenkin sanoen, että Heikki oli katunut vaihtokauppaa ja tullut Matin perässä Ookilaan, jossa oli yrittänyt lyödä Mattia puukolla. Asian selvittelyn yhteydessä kävi kyllä ilmi, että Matti oli puolustautunut lyömällä Heikki Visaista kepillä reiteen. Koska Heikin ruumiista ei löytynyt merkkejä suuremmasta pahoinpitelystä, vapautettiin Matti syytteestä¹⁰).

Korkea ikä ja palvelusväen heikko saatavuus isonvihan jälkeen tekivät Matti Abraminpojan viljelyponnistukset varsin tehottomiksi, vaikka hänellä oli nuori vaimo. Asia ratkaistiin kutsumalla Matin veljenpoika Iisakki pitämään taloa pystyssä vuodesta 1723 alkaen¹¹).

Matin lapset

Ylistaron Kaukolan kylässä sijaitsevassa Kuivisen talossa oli talon vanhaisäntä kuollut vuoden 1689 tienoilla, ja vaikka talossa oli aikuisia lapsia, pääsi Matti Kuivisen talon isännäksi. Tämä tapahtui Matin avioiduttua Kuivisen lesken Kaisa Hannuntytären kanssa viimeistään 1695. Kun Kuivisen talon vanhin poika lähti sotilaaksi, hän myi lähtiessään Matille $\frac{1}{4}$ manttaalin osuuden talosta. Kuivinen jakaantuikin tämän seurauksena kahtia: toista puolta isännöi talon vävy. Kuivisen halkominen oli kuitenkin epävirallinen, ja verot talosta maksettiin yhdessä sovitun osuuden mukaisesti⁶). Avioliitosta ei liene syntynyt lapsia Kaisan korkean iän vuoksi.

Uusi suunta Kuiviseen

Matin isonvihan jälkeen syntyneistä lapsista löytyy kastettujenluettelosta kolme. Samoin asiakirjat puhuvat vuonna 1723 neljästä alaikäisestä lapsesta. Kun nämä kuitenkin jäävät hyvin nuorina täysorvoiksi, heidän löytämisensä on perin hankalaa. Parhaiten heidät löytää joku ajassa taaksepäin sukuaan tutkiva sukututkija. Nämä nuorimmat lapset ovat Matin kahdesta viimeisestä avioliitosta. Matin toisesta aviosta ei lapsia liene syntynyt vaimon korkean iän vuoksi, mutta sitä vastoin ensimmäisestä aviosta kasvoi aikuisiksi ainakin kaksi lasta. Asia tulee ilmi käräjäpöytäkirjasta, jossa Matti on haastettu käräjille. Matti oli houkutelut palvelussopimuksen tehneet lapsensa pois palveluspaikasta, joka oli Heikkolan kylän Heiskan talo. Kysymyksessä olivat tyttö ja poika, mutta asiakirja paljastaa vain tytön nimen, joka oli Maria. Tyttären kotiinkutsumisen Matti kertoi johtuneen siitä, että tämä ei ollut saanut talossa kylliksi ruokaa. Nimeltä mainitsematon poika oli taas siirtynyt Kaukolan kylän Töylin talon rengiksi, rikkoen samalla tavalla siskonsa kanssa palvelussopimuksen. Heiskan talossa mainitaan vuonna 1695 Heikki Matinpoika -niminen renki, mutta kun Töylissä mainitaan samana vuonna rengit Juho Matinpoika ja Matti Matinpoika, tutkija ei pysty päättelemään, kuka heistä oli Matin poika.

Matti Ookilan perhetaulu:

Matti Abraminpoika, s. 1651 k. 8.9.1730

pso I

Vappu Matintytär k. n. 1692

poika NN

Maria

pso II, vih. n. 1694

Kaisa Hannuntytär Kuivisen leski

Ei lapsia

pso III

Maria Niisiuksentytär, s. 1679 k.17.7.1719

Lapset:

NN

NN

pso IV, vih. 1.1720

Anna Matintytär, s. 3.1689 k. 24.7.1740

Anna mainitaan syntyneidenluettelossa myös Jaakontyttärenä.

Lapset:

Abrami, s. 15.3.1721

Liisa, s. 19.9.1722

Marketta, s. 20.3.1730

1) Kyrön käräjät 20.8.1649, s. 488v

2) Juuret 2/1999, 1/2000 ja 2/2000

3) Isonkyrön käräjät 3.2.1694, s. 231

4) Kyrön käräjät 12.2.1734, s. 45

5) Isonkyrön kesäkäräjät 22. elokuuta 1691, s. 263

6) Isonkyrön talvikäräjät 17.-18.2.1710, s. 266

7) Isonkyrön käräjät 21.-22.2.1687 (ES 2082), s. 274

8) Isonkyrön käräjät 17.8.1694, s. 208

9) Isonkyrön käräjät 4.2.1723, s. 109

10) Isonkyrön kesäkäräjät 1688, s. 210-212:

Kruunun nimismies Iisakki Komsu ilmoitti Matti Aabrahaminpojan Topparlasta siitä, että tämä oli viime Matinpäivän aikaan talvella joutunut tappeluun vieraan irtolaismiehen Saarijärveltä, Heikki Visaisen, kanssa, joka mies 4 viikkoa tämän jälkeen on kuollut ja ennen kuolemaansa Ilmajoen metsässä Perttu Matinpojan luona olisi tunnustanut, että Matti oli hänen kuolemaansa syypää. Matti Aabrahaminpoika tunnusti vaihtaneensa hevosia tämän edesmenneen Heikin kanssa, mikä tapahtui Holkkolassa kestikievarin talossa, josta Heikki oli tämän jälkeen tullut Matin taloon, valittaen, että Heikki niin tiellä kuin sitten kotona Matin talossa oli yrittänyt lyödä häntä vuolupuukolla kätuen edellä mainittua hevoskauppaa. Erkki Niileksenpoika Topparlasta todisti valaehtoisesti, että tämä edesmennyt Heikki oli silloin hyökännyt Matin kimppuun tiellä ja sitten kotona veitsellä yrittäen vahingoittaa ja oli ottanut tallista hevosen, joka häneltä oli vaihdettu, todistaen edelleen, ettei ole nähnyt, että Matti häntä Heikkiä mitenkään olisi lyönyt, mikä olisi syy tämän kuolemaan. Tämän saman Matti Erkinpoika Hölsö valallaan vahvisti muun muassa tunnustaen, että Matti tätä ainoastaan kepillä reiteen olisi lyönyt. Matti Vittinki Ilmajoen metsästä tunnusti, että edesmennyt oli tullut hänen luokseen kuukausi tämän jälkeen ja tämä ei ollut koskaan valittanut, vaan oli ollut aivan terve, jolloin hän tämän jälkeen oli kuollut lauantaiyönä. Matti todisti, että hänen vaimonsa oli pukeutunut ruumiin ja ei ollut koskaan huomannut mustelmia, eikä verijälkiä hänen ruumiissaan. Mutta Kreki Martinpoika Ilmajoelta kertoi, että edesmennyt Heikki ennen kuolemaansa hänelle oli valittanut, että hän oli Matin käsittelyssä tullut sairaaksi, mitä vastaan todistettiin, että tämä Kreki on ollut niin juovuksissa, ettei hän ole voinut pahaa eikä hyvää erottaa. Tässä asiassa ei ollut enempää muistutettavaa, vaikka tästä tarkasti tiedusteltiin ja sen vuoksi päätettiin lautakunnan kanssa seuraavasti. Päätös Niin koska asian yhteydessä tarkasti todetaan, että Matti Aabrahaminpoikaa epäiltyyn tappoon ei voida yhdistää vastoin Erkki Niileksenpojan ja Matti Erkinpojan, sekä Matti Vittingin todistusta, niin lautakunnan yksimielisen päätöksen mukaan tuomittiin Matti vapaaksi tästä arvella taposta. Käännös Markku Pihlajaniemi

11) Isonkyrön käräjät 19. lokakuuta 1724, s. 715, ES 2096